

Др Миодраг Н. Симовић,
редовни професор Правног факултета у Бањој Луци и
предсједник Уставног суда Босне и Херцеговине

ДОКАЗИ У СЈЕДИЊЕНИМ АМЕРИЧКИМ ДРЖАВАМА: ОПШТИ УСЛОВ ЗА РЕЛЕВАНТНОСТ И СПЕЦИФИЧНОСТИ ИСКЉУЧЕЊА РЕЛЕВАНТНОГ МАТЕРИЈАЛА

САЖЕТАК

Логичан почетак учења о доказима је концепт важности. Да би била прихваћена, информација мора бити важна за случај о коме се расправља. Овај концепт је темељ права доказа. Скоро свака ситуација у праву доказа има везе с важношћу - идејом о томе да свака странка која тражи да се неки доказ призна, мора дефинисати са којим питањем тај доказ има везе и показати, рационално, како он може направити напредак у испитивању случаја.

Наше разматрање права доказа почиње тако што истражује начин на који право доказа дијели све чињенице у двије категорије, и то у сваком случају: важне и неважне. Материјал мора бити релевантан да би био прихваћен као доказ на суђењу. То наглашава значај испитивања релевантности. Међутим, прихватање ипак захтијева више од самог доказивања важности. На примјер, постоје важни захтјеви за форму свједочења и за аутентичне документе, као и ниво знања о области из које се свједочи, а који мора посједовати вјештак. Нека правила искључују релевантан материјал због разлога који су базирани на социјалној политици, као што су правила привилегије, која штите повјерљиво саопштење и правило против гласина, које избјегава базирање судских одлука на неповјерљивим информацијама из друге руке. Савезна правила о доказном материјалу ће бити главни фокус. Она се примјењују у федералним судовима. Поред тога, више од 40 држава су прихватиле та правила или имају правила по узору на Савезна правила.

Кључне ријечи: Врховни суд, Савезна правила о доказном материјалу, Савезна правила о кривичном поступку, важност до-

каза, право доказа, ограниченост примјене доказног материјала, ваљаност доказног средства, стварно стање, слични догађаји, вјероватност случајних догађаја.

I - ОСНОВНИ СТАНДАРД И ЊЕГОВА ПРИМЈЕНА

Правило релевантности ограничава истражиоца чињеница само на материјал који је блиско везан са чињеницама које су битне у том случају. Колико треба да буде блиска веза између доказа и онога што је предложено да га подржава? Одговор је нужно нејасан: само довољно близу да би доказ могао да утиче на рационалног истражиоца чињеница у одређивању истинитости или лажности приједлога¹.

Савезна правила о доказном материјалу² имају три основне релевантне одредбе. Правило 402 Савезних правила захтијева да докази буду релевантни да би били прихваћени и да се неважни докази искључују: „Сви релевантни докази су прихватљиви, сем ако је другачије одређено Уставом САД, актом Конгреса, овим правилима или осталим правилима која је издао Врховни суд у складу са 'законским овлашћењима'³. Докази који нису релевантни нису прихватљиви“. Правило 401 даје следећу дефиницију релевантних доказа: „Релевантни доказ' значи доказ који има тенденцију да учини познатим постојање било које чињенице која је од важности за утврђивање вјероватноће или мање вјероватноће него што би требало бити без доказа.“

Још једна одредба дозвољава судији да користи своју дискрецију при избјегавању прихватања доказа под одређеним условима, чак и када се чини, у складу с правилима 401 и 402 Савезних правила, да би га требало прихватити. Та провизија је правило 403: „Иако релевантан, доказ може бити искључен ако је његова вриједност у испитивању мања у односу на шансу да изазове опасност *неоправдане предрасуде*⁴, конфузију око питања, збуњивање пороте или разматрање претјераног

¹ Best, стр. 2.

² Укључују измене које су ступиле на снагу 1. децембра 2008. године. Ова правила регулишу извођење доказа у грађанском и кривичном поступку у савезним судовима. Не примјењују се у државним судовима, иако су правила многих држава написана по узору на ове одредбе.

³ Енг. *statutory authority*.

⁴ Енг. *unfair prejudice*.

кашњења, губитка времена или непотребне презентације кумулативних доказа.“

Концепт релевантности штеди вријеме⁵. Сужава области које странке морају спремити за суђење. Такође, повећава легитимност суђења тако што осигурава да резултат буде базиран на подацима за које већина људи вјерује да имају везе с правним спором. За сваку релевантност одлуке адвокати и судије морају имати у виду основне информације, контекст у коме одлучују, те да ли понуђени доказ има шансу, у складу с правилом 401, да утиче на одлуку истраживача чињеница о спором питању.

Судија одлучује о питањима прихватљивости по *common law* и по Савезним правилима. Правило 104(а) Савезних правила прописује: „Прелиминарно испитивање о квалификацијама особе да буде свједок, постојање привилегије или допуштености доказа одређује суд у складу с одредбама става (б). У доношењу одлуке није везан правилима о доказима, сем оних у вези с привилегијама.“

Због тога што је релевантност услов за прихватање, она је једно од питања о коме одлучује само судија. Судија мора вјеровати да рационални истраживач чињеница може утицати на одлуку о постојању чињеница. Не захтијева се јак утицај. Доказ само треба да буде способан да утиче на одлуку. Дакле, релевантност се разликује од довољности. У познатој фрази *McCormick*-а каже се: „Цигла није зид.“ Мада, што је већа шанса да доказ има врло мало утицаја на одлуку, веће су шансе да га судија може одбацити на основу овлашћења из правила 403, и то као расипање времена или непотребно кумулирање. У овој области судије имају дискрецију и њихове одлуке се ријетко укидају, јер су ситуације толико шаролике да увијек постоји широк спектар идеја о рационалним односима између различитих типова информације и чињеница које треба доказати.

II - НЕОПРАВДАНЕ ПРЕДРАСУДЕ

Докази могу бити одбачени ако је шанса да изазову неоправдане предрасуде већа од вриједности доказа. Правило 403 Савезних правила користи те термине да означи дискрецију судије. Да бисмо разумјели тај баланс, потребно је дефинисати неоправдане предрасуде као и

⁵ Best, стр. 3.

вриједност доказа. Ако ће доказ помоћи противнику, странке се труде да не буде унесен. У том смислу, сви докази које странка унесе имају за циљ да изазову предрасуду према противнику, пошто треба да помогну странци која их уноси, а одмогну противнику. Једино када истраживач чињеница реагује на аспекте доказа на начин који не би требао да буде дио процеса просуђивања - постоји реакција у разматрању неоправдане предрасуде⁶.

Постоји још један тип неоправдане предрасуде коју поступајући судија, према правилу 403, има право да размотри. То је ризик да ће члан пороте дати превише важности неком доказу. На примјер, ако постоји спор „о одговорности произвођача за производе“⁷ око тога да ли је заиста на одређен начин учињена штета, тужилац може да покуша да уведе доказ да је некеме другом нанесена штета на исти начин. Ако је оптужени доказивао да је таква штета немогућа, било би у реду увести доказ који може да помогне пороти да утврди могућност таквог сценаријума. Другачији третман би био логичан ако би оптужени признао да је таква штета могућа, али би тврдио да тужилац није претрпио штету на тај начин. У том случају, доказ да је још једна особа имала штету на тај начин само би мало утицао на тачност тужиоачеве тврдње, а постоји и тај ризик да порота може повјеровати да се то догодило тужиоцу само зато што се догодило неком другом. У случају гдје је оптужени признао да је тужиоачева теорија могућа, прихватање доказа о једном истом таквом инциденту би представљало ризик за оптуженог, јер постоји шанса да би му порота дала превише значаја.

Да би се утврдило да ли ризик од неоправдане предрасуде знатно надилази доказну вриједност доказа, судија је дужан да уради неку врсту „мјерења“. Овај процес није буквално мјерење, јер не постоји скала на којој се могу квантификовати степени доказа и предрасуда.

Жалбени судови обично одлажу доношење одлуке поводом жалбе на одлуку првостепеног суда, и то на основу правила 403. Чак и ако доказ има само незнатну доказну вриједност, жалбени суд ријетко не прихвата одлуку првостепеног суда да легитимна вриједност доказа прелази ризик неоправданих предрасуда⁸. Необичан случај, *Old Chief v. United States*⁹, илуструје како малу доказну вриједност доказ може

⁶ Best, стр. 4.

⁷ Енг. *product liability*.

⁸ Best, стр. 6.

⁹ 519 U.S. 172 (1997).

имати да би жалбени суд одлучио да је он мањи од ризика неоправдане предрасуде. *Old Chief* је оптужен због тога што је као учинилац тешког кривичног дјела¹⁰ носио и оружје. Оптужени је признао да је учинилац тешког кривичног дјела, али је првостепени суд дозволио увођење детаљних доказа о његовој ранијој криминалној прошлости. То је оцијењено као погрешно. Потпун опис претходног дјела није имао доказну вриједност, пошто је оптужени признао да се то догодило. Насупрот томе, оптужени за насилничка кривична дјела скоро увијек покушавају да сакрију природу рана или других повреда које је задобила жртва, а тужиоцима се обично дозвољава да користе језиве фотографије које то илуструју. Жалбени судови сматрају да ова могућност не може у потпуности пренијети природу штете која је нанесена жртви, па се за фотографије сматра да имају доказну вриједност која превазилази неправилан емотивни ефекат који они стварају.

III - ОГРАНИЧЕНОСТ ПРИМЈЕНЕ ДОКАЗНОГ МАТЕРИЈАЛА

Понекад је доказ од значаја за једно питање у конкретном случају и нема никакве везе с другим питањима. У тим случајевима доказ прелази преко препреке релевантности, јер се ријетко када очекује да један доказ одговори на сва питања у случају. Ситуација је компликованија када је један доказ релевантан за једно питање у предмету, а у исто вријеме је и тип доказа који се не смије разматрати у односу на друго питање да докаже немар. На примјер, специјално правило релевантности забрањује да се прихвати доказ наводног преступника као накнадна додатна мјера да се докаже немар. Такве корективне акције могу бити релевантне и прихватљиве, али у другим случајевима, а не у случају нијансирања дужности браниоца.

Ако тужилац настоји да уведе доказ тако да се он квалификује за дозвољену релевантност и да покаже да је оптужени имао контролу мјеста гдје се деликт догодио, правни систем се налази у тешкој позицији¹¹. Мора се тада дати шанса пороти да се користи тим информацијама како би могли одлучити о кривици оптуженог, иако посебно правило забрањује увођење ове врсте доказа. Постоје двије

¹⁰ Енг. *felon*.

¹¹ Best, стр. 8.

могућности у таквом случају: у једној је доказ дозвољен, а у другој није. Могао би се доказ избацити, што би гарантовало да порота неће моћи да га користи. Други избор, који се типично и бира, јесте да се материјал узме у обзир и да се пороти да инструкција. Та инструкција би објаснила пороти да разматрају информације поштујући теме под којим су легитимно прихваћене. Ово дозвољава правилну употребу информација, једнаку са ставом о ваљаности доказног средства у модерном праву доказа као и са Савезним правилима, док смањује ризик од тога да порота користи информације на лош начин.

IV - УСЛОВНА РЕЛЕВАНТНОСТ

Некада је доказ, сам по себи, без важности за било које питање у суђењу, али постаје релевантан у присуству још неких информација. Правило 104(б) регулише ову ситуацију: „Када релевантност доказа зависи од испуњења стварног стања, суд ће прихватити увођење доказа који су потребни да би се подржао закључак о испуњености услова.“

Судије би требало да прихвате доказе ове врсте ако предлагач прикаже и други материјал који показује његов значај за суђење или обећа да ће касније понудити контекстуалне информације. Пороти се оставља да одлучи да ли је контекст адекватно доказан да би подржао разматрање условно важних информација. Овај процес је садржан у правилу 104(б), које дефинише ситуацију као релевантност доказа која зависи од испуњења стварног стања. Судија има значајну улогу код условних доказа ако странка која предлаже доказе не успије да обезбиједи „екстра“ материјал који се односи на условно релевантне информације случаја. Сваки доказ је битан једино у вези с другим информацијама.

V - СИТУАЦИЈЕ КОЈЕ СЕ ПОНАВЉАЈУ И БЈЕЖАЊЕ

Неке чињеничне пропозиције су повезане са толико суђења да се стварају преседани који се користе при таквим типовима доказа. Примјери су: покушај да се докаже да је особа крива за злочин због тога што је бјежала из надлежне регије у којој је требала да буде ухапшена или је побјегла након хапшења; коришћење сличних појава да би се показало шта се догодило у одређеном случају, као и

коришћење статистичких вјероватноћа да се докаже да се догађај десио¹².

Судови већином слиједе логику да је бјекство од јурисдикције доказ да је оптужени вјеровао да је крив и да то подржава још један закључак - да је оптужени, у ствари, крив. У тој анализи бјекство се обично признаје као релевантно за кривицу. Контрааргументи, који углавном нису у стању да се одрже, јесу да бјекство не треба узимати као доказ, јер је могуће да је учињено из страха од лажне осуде и због тога што вјеровање у кривицу не мора да значи да то заиста јесте тако. Сличан приступ је узет код уништавања доказа или покушаја да се добије лажно свједочење.

VI - СЛИЧНИ ДОГАЂАЈИ

Докази о сличним догађајима појављују се у многим кривичним суђењима. Тада тужиоци могу да траже да се уведе доказ да је оптужени у прошлости учинио дјело које је слично дјелу о коме се суди. Тако ће типично жртва несреће понудити свједочење других људи који су у прошлости били повријеђени на сличан начин. Ове информације би могле бити важне у више случајева, зависно од тужиочеве теорије случаја.

У утврђивању важности доказа о сличним појавама, суд ће испитати околности прошлих инцидената - да би их упоредио с чињеницама инцидента о коме се суди. Ако су се прошли догађаји догодили под сличним околностима, информације се сматрају важним.

Информације о прошлим сличним догађајима постављају суптилно питање расподеле одлучивања између судије и пороте. Овај доказ је заиста примјер кондиционалне сличности, пошто би информације о прошлим догађајима биле важне само ако би се одређени чињенични приједлог показао адекватним: сличност околности између прошлих догађаја и догађаја о којима се суди. Према овој анализи, судија би требало да дозволи материјал за суђење ако поротник може разумно да одлучи да су претходни догађај и догађај о коме се суди довољно слични, тако да би информације из прошлог случаја могле помоћи поротнику да донесе одлуку о томе шта се стварно догодило у догађају о коме се суди. Теоријски, поротници ће игнорисати оно што сазнају о

¹² *Ibid.*, стр. 12.

прошлим догађајима ако буду сматрали да су они неповезани са случајем који се испитује у суђењу. Чак и тамо где је доказ о блискости посљедица слаб, анализа условне повезаности води до идеје да би судија требао дати пороти прилику да процијени доказ.

Даља анализа је заснована на чињеници да докази о прошлим кршењима права могу бити врло штетни. Поротници који чују о кршењу права људи који нису тужиоци могу бити подстакнути да натјерају оптуженог да исплати новац тужиоцу, чак и ако нису потпуно убијеђени да је заиста био немаран тужилац или оптужени. То говори против усвајања уопштеног става о допустивости у контексту прошлих догађаја. Дакле, иако докази о прошлим догађајима могу бити третирани као примјер условне повезаности, судије правилно искључују такав доказ, осим уколико су убијеђени да би показивање сличности између услова било јако.

VII - СТАТИСТИЧКИ ДОКАЗ

Други тип доказа који странке понекад траже да уведу јесте свједочење стручњака о вјероватности случајних догађаја. У најпознатијем случају овог типа, *People v. Collins*¹³, брачни пар је био кривично гоњен због пљачке. Супруг је био црнац који је понекад носио браду, а супруга плавокоса бјелкиња. Свједочење очевица је подржало расправу да су пљачкаши били црнац с брадом и плавокоса бјелкиња. Један стручњак за статистику је свједочио на суђењу као свједок оптужбе о могућности подударана многих фактора у случају, као што је пар од двоје људи с комбинацијом расног и другог физичког изгледа.

Врховни суд Калифорније је наишао на бројне проблеме. Прво, у прорачунима, потребно је посједовати основне информације да би се дао значај неком случају. Свједок вјештак је у случају *Collins* направио пуке претпоставке о могућности појављивања атрибута које је користио за своје прорачуне, као што су нпр. колико црнаца има браду и колико нема. Други проблем је био у рачунању могућности различитих промјенљивих комбинација - промјенљиве морају бити „независне“. Тај захтјев није представљен у свједочењу вјештака. Коначно, суд је био забринут да би поротници могли бити збуњени могућношћу

¹³ 68 Cal. 2d. 319, 66 Cal. Rptr. 497 (1968).

посједовања особина које пар посједује - са могућношћу да оптужени нису криви.

Сва ова питања су довела до тога да суд буде строг у захтјевима о научним статистикама у оваквим свједочењима, јер постоји велика могућност да ће значајно утицати на пороту. Већина судова је опрезна с научним и техничким материјалом када сматрају да ће чланови пороте имати потешкоћа да усвоје критички став према њима. То их води до анализирања релевантности вјероватноће доказа - више него од релевантности других типова доказа.

Додатни разлог за опирање релевантности вјероватноће доказа у питањима као што је идентитет учинилаца јесте тај да у кривичним случајевима онај ко утврђује чињенице треба да буде увјерен „ван сваке разумне сумње“¹⁴, док могућност доказа по својој природи укључује неки степен сумње. Чак и у грађанским предметима, гдје је стандард доказа „претежност доказа“¹⁵, неки судови могу вјеровати да вјероватноћа доказа не може бити прилично измјерена с другим врстама информација¹⁶.

VIII - СПЕЦИФИЧНОСТИ ИЗДВАЈАЊА РЕЛЕВАНТНОГ МАТЕРИЈАЛА

Судије имају велику дискрецију у примјени релевантних захтјева и заштите која искључује релевантне, али неправедно штетне информације. Међутим, у одређеним специфичним околностима оне су неопходне да сачувају доказе упркос њиховој логичној релевантности. То су ситуације у којима је вјероватноћа неправедних предрасуда толико екстремна да се сматра да не може бити ризикантна или гдје социјални циљеви немају никакве везе с истином - налаз процеса је важнији од доприноса који би поједине врсте доказа могле учинити за тај процес.

1. ОСИГУРАЊЕ

Правило у погледу доказа осигурања од одговорности је једно од најједноставнијих специјализованих правила о релевантности. Правило 411 наводи: „Доказ да је неко лице било или није био осигурано од

¹⁴ Енг. *beyond any reasonable doubt*.

¹⁵ Енг. *preponderance of (the) evidence*.

¹⁶ Best, стр. 14.

одговорности није прихватљив за питање да ли је особа дјеловала немарно или на други начин незаконито. Ово правило не захтијева изузимање доказа о осигурању од одговорности кад се предлаже за другу сврху као што су докази о агенцији, власништву, контроли, односно пристрасности, или предрасуди свједока.“ Ово правило је засновано на бојазни да порота која зна да странка има осигурање од одговорности може странку сматрати одговорном само из вјеровања да ће одговорност бити бесплатна за странку или да ће порота повећати износ штете, сигурна у увјерењу да ће само једно осигуравајуће друштво бити изложено негативном дјеловању.

У ствари, порота такође може имати претпоставке о осигурању странака, а ако је тако - било би много разумније дати им прецизну информацију него их оставити да нагађају. Овај аргумент доводи у питање разумност „правила о искључењу незаконито прибављених доказа“¹⁷. У ситуацијама гдје информација о осигурању излази на суђењу због грешке, апелациони судија одлучује о питању да ли је грешка била довољно важна да захтијева поновно суђење. Ипак, у *common law* и у складу са Савезним правилима доктрина је јасна и сагласност са њом није питање судијске дискреције.

Ово правило не забрањује све могуће користи од доказа о осигурању. Ако може да подржи сазнања о темама које нису немарно или погрешно понашање, дозвољено је да се уведе доказ осигурања.

2. НАКНАДНЕ „МЈЕРЕ ПРАВНИХ СРЕДСТАВА“¹⁸

У многим случајевима оштећени тужилац тежи да покаже да је понашање оптуженог прије штете коју му је нанио било немарно или да су учинци оптуженог у неку руку дефектни. Један могући начин који би тужилац могао искористити да покаже немарност или постојање дефектности резултата јесте да уведе доказ да је послије штете коју му је нанио оптужени направио помак и промијенио поступање или стратегију исхода. Овакав приступ је забрањен по правилу 407. Ово правило прописује да, ако су штета или повреда наводно узроковане случајем, мјере се предузимају тако да, ако су се десиле раније, мање је вјероватно да ће се поновити, а докази накнадних правних средстава нису дозвољени да доказују немарност,

¹⁷ Енг. *exclusionary rule*.

¹⁸ Енг. *remedial measures*.

злочиначко понашање, дефектност у резултатима, дефектност у обликовању резултата или потребу за упозорење или упутство. Ово правило не захтијева изузимање доказа накнадних правних средстава када су предложене за другачију сврху, као доказивање власништва, контроле, односно оправданости мјера предострожности, ако су оспорене, побијене или опозване. У правилу 407 доказ о мјерама правних средстава се не примјењује ако се доказ накнадних поправки нуди да покаже нешто друго од врста налаза који су наведени у правилу.

Да ово правило не постоји, докази о накнадним поправкама или промјенама би требало да испуњавају тест општег значаја генералног релевантног стандарда у складу с правилом 401. Несавјесна примјена прописа¹⁹ захтијева од људи да буду разумно, а не екстремно пажљиви²⁰. Такође се чини неправедним да оптужени тада буде кажњен на суђењу ако је предузео пожељне друштвене радње на смањењу ризика.

Правило 407 је измијењена верзија првобитно проглашеног правила. Важи и за немар и строгу одговорност узрока акције. Неке државе тумаче своју верзију правила 407 или *common law* доктрину на којој се правило заснива. Ипак, већина земаља примјењује правило 407 и генерално *common law* о забрани доказа о накнадним поправкама. Оне досежу тај резултат првенствено истичући строге аспекте теорије одговорности које су функционално сличне доктринама немарности²¹.

3. НАГОДБЕ И ПОНУДЕ ЗА НАГОДБЕ

Сљедећи важан изузетак од предмета који би иначе био релевантан и допустио компромисе и одредбе јесу нагодбе. Многе понуде су вјероватно добри индикатори да страна која нуди рјешење вјерује да су тврдње противника биле ваљане. У смислу правила 408, доказ о достави или понуда за доставу, или прихватање понуде или обећање да ће бити прихваћена понуда, „новчана накнада“²² у нагодби или покушају за нагодбу у покушају захтјева који је био оспораван што се тиче ваљаности и износа - није прихватљив да докаже одговорност која је спорна, било као важна или у погледу износа. Ово правило такође не

¹⁹ Енг. *negligence in law*.

²⁰ Best, стр. 21.

²¹ *Ibid.*, стр. 22.

²² Енг. *valuable consideration*.

захтијева изузетак када је доказ понуђен у другу сврху, као што је доказивање пристрасности или предрасуда свједока.

Циљ овог правила је да подупре наведене одредбе. Да ово правило не постоји, људи који су умијешани у расправе би могли нерадо говорити о њима из страха да њихове ријечи не буду употријебљене у каснијим суђењима. Један дио овог правила мора показати да је постојала оспоравана тврдња. То значи да правило 408 не спрјечава приступ неке понуде или плаћања. Како год, правило 408 штити понашања и изјаву везану за нагодбу у вези са „преговарајућим компромисима“.

Намјера због које странка тежи увођењу доказа везаних за нагодбу може бити пресудна. Према правилу 408, ако би дио свједочења показао да су се неке странке сложиле с нагодбом и показале да је податак у односу на везу с ваљаношћу одређене тврдње релевантан, информација је допустива. Један такав случај би био у ситуацији гдје предност нагодбе може учинити особу пристрасном у корист странке која је прихватила нагодбу. Ако би корисник нагодбе постао свједок на суђењу и дао исказ који би допринио нагодби, странка која се супротставља том исказу би могла поучити пороту о нагодби. Иако правило 408 спрјечава странку да саопшти истражиоцу чињеница да је његов противник изјавио одређену ствар током разговора о нагодби, странка има право да донесе садржај тих информација на суђење у случају да су они релевантни или добијени у нагодби.

4. ПЛАЋАЊЕ МЕДИЦИНСКИХ ТРОШКОВА

Људи који су умијешани у инциденте који узрокују повреде, понекад могу бити подстакнути да плате медицинске трошкове жртве. Осигуравајућа друштва су мотивисана да пруже медицинску бригу за жртву несреће да би повећали значај повреде жртве, ако мисле да ће имати финансијску одговорност за повреде. Ове исплате не би требале бити тајне, и то по одредбама правила 408, пошто се то правило примјењује само у случајевима гдје је оспорена или побијена тврдња. Ипак, друго правило олакшава овај случај хуманитарне исплате.

Правило 409 утврђује да доказ о наметању, понуди или обећању да за исплату медицинских, болничких или сличних трошкова узрокованих повредом - није прихватљиво да докаже одговорност за повреду. Насупрот широкој заштити предвиђеној правилу 408 за поступке и тврђења у вези с нагодбом, правило 409 не нуди заштиту за тврђења у вези с исплатом. Разлика у обиму искључености између

правила 408 и 409 је безначајна професионалцима као што су адвокати или запослени у осигуравајућим друштвима. За појединце, који немају браниоца и немају искуства у правним пословима, разлика не мора бити битна, јер њихова одлука да плате медицинске трошкове не заснива се на легалној бази, већ на хуманитарним осјећањима.

5. *NOLO CONTENDERE*²³ И ПОВЛАЧЕЊЕ ПРИЗНАЊА КРИВИЦЕ

Савезна правила о доказима, паралелно са Савезним правилима о кривичном поступку 11 (е) (6), настоје да олакшају „погађање тужиоца и браниоца о оптужби“²⁴ тако што одређују повјерљивост за нагодбе сачињене током погађања, „признање кривичне одговорности“²⁵ и признање кривице које је касније повучено. Одредбе правила 410 Савезних правила о доказима уређују да, осим ако није другачије предвиђено овим правилом, споменути доказ није допустив ни у једној цивилној или кривичној процедури против оптуженог који је поднио молбу или учествовао у дискусијама о признању кривице: (1) ако је признање кривице касније повучено; (2) о признању кривичне одговорности; (3) за било који исказ настао током поступка по правилу 11 Савезних правила о кривичном поступку или упоредно са државним процедурама које се односе на претходно признање; (4) за било који исказ настао током изјашњавања о кривици адвоката и тужиоца који није дао резултат признања кривице или је резултирао признањем кривице које је касније повучено.

Сврха овог правила је да пружи одређену повјерљивост за исказе појединца током преговора о признању кривице. Ипак, многи представници закона могу избјећи ово правило тако што ће одбити било какву нагодбу ако се појединац одриче његових права. Врховни суд је потврдио ефекат таквог ослобађања.

Ово правило има неколико значајних детаља. Признање кривице које постаје темељ за осуду није заштићено од осталих употреба. Да би исказ био подржан правилом, мора бити поднесен тужиоцу. Намјера овога је да спријечи да оптужени који је направио нагодбу увуче у поступак детективе или друге истражиоце којима је дао исказ. Уз то, у

²³ I do not wish to contest – не желим оспоравати (али не признајем кривицу); прихватање пресуде без признања кривице.

²⁴ Енг. *plea bargaining*.

²⁵ Енг. *plea of nolo contendere*.

поређењу с правилима заснованим на компромисима и плаћању медицинских трошкова, правило 408 третира оптуженог другачије него обичног цивилног човјека који се нагађа или Самарићанина који плаћа медицинске трошкове оштећене жртве²⁶.

Изјаве у вези с погађањем тужиоца и браниоца о оптужби нису дозвољене да покажу одговорност за кривично дјело за које се оптужени терети. Ово је еквивалентно с правилом 408 Савезних правила о доказима.

6. „СВЈЕДОЧЕЊЕ О КАРАКТЕРУ“²⁷

Искуство показује да је логично закључке о карактеру личности неке особе изводити из њеног понашања. Међутим, право о доказима често забрањује употребу информација о личном „карактеру“. У праву о доказима „карактер“ означава тип особе, неко је, на примјер – искрен, поштен, непоштен, великодушан, себичан, срдачан, безобразан, безобзиран, опрезан, екстреман или смирен. Основно правило (с неким изузецима) је да доказ о карактеру особе не може бити уведен да подржи закључак да је особа поступала у складу са специфичним приликама и у складу с карактером.

Право о доказима одражава дубоку амбивалентност у схватању концепта карактера. Иако постоји обимна забрана коришћења доказа о карактеру, правила дозвољавају да се користе у многим оквирима. Комплексност карактера огледа се и у правилима о томе како се карактер може доказати, што је питање другачије од тога да ли у конкретном случају постоји потреба за доказом о карактеру.

Свједочење о карактеру, да би се доказало дјеловање у складу с тим карактером, често је забрањено. Главно правило је да информација о карактеру особе не мора сугерисати да је особа учинила нешто због склоности да ради такве ствари. С друге стране, свједочење о карактеру је неријетко дозвољено. У неким ситуацијама склоност закључивања је изричито дозвољена. Прво, оптуженом је дозвољено да изнесе доказе о свом добром карактеру - да би се подржао закључак да није починио кривично дјело за које се терети. Када оптужени то учини, тужилаштво може изнијети доказе који побијају његов добар карактер - да би сугерисало да је он крив. Друго, на кривичном суђењу

²⁶ Best, стр. 25.

²⁷ Енг. *character evidence*.

оптужени може показати да је жртва била агресор, износећи доказе о насилном карактеру жртве. Тужилаштво то може побити доказом о карактеру жртве или доказом о агресивној природи оптуженог. Такође, тужилаштво може показати да је жртва имала миран карактер - да би се побила тврдња да је жртва агресор. Треће, релативно нове одредбе Савезних правила о доказима дозвољавају доказ сексуалних склоности оптуженог за сексуалне преступе.

Доказ који се чини као свједочење о карактеру је дозвољен ако његова релевантност не зависи од закључка који укључује закључак о карактеру особе. Природно, суд забрањује изношење доказа о карактеру да би се подржао закључак да се особа због карактера понашала на одређени начин, који је уобичајено повезан с тим карактером. Понекад доказ, који би могао подржати закључак о карактеру особе, може имати важност независно од тог закључка.

Особине карактера могу се изразити на више начина. Свједочење о личној репутацији или о свједоковом мишљењу о особи је увијек дозвољено. У одређеним, специфичним случајевима докази о примјерима прошлог понашања су дозвољени - да би се подржао закључак о карактеру особе. У неким случајевима испитивачу је дозвољено да пита о прошлом понашању особе да би се подржао закључак о карактеру особе, али није дозвољено да се изнесе доказ (осим ако није затражен) о специфичном понашању у прошлости.

7. СКЛОНОСТ ЗАКЉУЧИВАЊУ

Правило 404(а) Савезних правила о доказима формира генерално искључивање, налажући да се доказ о карактеру особе или особинама карактера не може уважити као доказ због сврхе доказивања дјеловања у одређеној ситуацији. Ова забрана се односи на цивилне случајеве без изузетка, као и на кривичне случајеве, с малим бројем изузетака. За цивилне или кривичне сексуалне преступе правила 413, 414 и 415 одбијају ову традиционалну анализу.

Постоје два главна разлога за забрану у правилу 404(а). Један је вјеровање да закључак тужилаштва може довести до погрешних закључака. Други изражава бригу да ће закључак тужилаштва скоро увијек бити подржан доказима који са собом носе значајан ризик од неоправдане пристрасности.

Доказ о репутацији је сличан субјекту са широким дометом интерпретације. Иако свједочење о карактеру има правоваљану вријед-

ност, постоји велики ризик да ће поротници бити наведени на неоправдану предрасуду, јер је то често доказ лошег карактера.

За случајеве сексуалних преступа, три специфична правила контрирају генералну поставку правила 404(а). Ова правила изричито обезбјеђују да као доказ уђе доказ о карактеру који показује склоност особе да дјелује у складу са својим карактером.

Правило 413(а) налаже да у кривичном случају, у коме је оптужени оптужен за сексуално злостављање, доказ против оптуженог о почињењу другог кривичног дјела или кривичних дјела сексуалног насиља је допуштен и може се узети у обзир за свој утицај о било ком питању за које је релевантан. Правило 414(а) утврђује да у кривичном случају у коме је оптужени оптужен за злостављање дјете, доказ против оптуженог о почињењу кривичног дјела или дјела злостављања дјете је допуштен и може се разматрати његов однос о било ком питању на које се односи. Правило 415(а) прописује да у цивилном случају, у коме је потраживање штете или право увијек утемељено наводним почињењем и понашањем који чине један или више кривичних дјела сексуалног злостављања или злостављања дјете, доказ почињења је допуштен и може бити разматран као што је предвиђено у правилима 413 и 414.

Правила 413 и 414 укључују дефиниције „сексуалног напада“²⁸ и „злостављања дјете“²⁹ које се односе на федералне и државне кривичне законе и који описују неколико врста сексуалних активности. Правило 415 обухвата ове дефиниције. Правила 413, 414 и 415 такође захтијевају да онај који излаже доказе, који су допуштени, обавијести странку против које се ти докази нуде.

Ова правила допуштају да доказ о прошлим сексуалним преступима оптуженог буде уважен с циљем да се покаже да оптужени има склоност према таквим преступима. Бројне државе су постигле исти овај резултат у складу с доктринама које третирају случај као „страствену диспозицију“, као прихватљив тип евиденције карактера, упркос општој забрани евиденције карактера као доказа дјеловања заједно са карактером³⁰.

²⁸ Енг. *sexual assault*.

²⁹ Енг. *child molestation*.

³⁰ Best, стр. 34.

8. НЕСКЛОНОСТ УПОТРЕБИ СВЈЕДОЧЕЊА О КАРАКТЕРУ

Иако је показатељ нечијег карактера искључен ако је понуђена акција у складу с карактером у специфичним приликама (сем у случају сексуалног преступа у одређеним ограниченим околностима), то се може признати уколико се користи у друге сврхе. Правило 404(б) омогућава илустрације таквог коришћења.

Листа у правилу 404(б) (несклоности људским дјелима у прошлости) није искључива. То је скуп примјера типова приступа који би могле бити информације које би иначе могле бити важне у приказу одређеног типа карактера. Информације о овим дјелима у прошлости могу бити представљене у било ком облику који се предложи.

Предлагач претходних лоших доказа је оптерећен убјеђивањем судије да податак посједује неку релевантност за садашње суђење, осим за подршку закључку да је оптужени лоша особа и да је, према томе, више вјероватно да је починио кривично дјело. Уз то, прошла лоша дјела у доказном материјалу изгледа да укључују ризик од неправедне предрасуде, па ће судија узети у обзир везу између доказне вриједности доказа и ризика од неправедне предрасуде у складу с правилом 403. Најзад, правила 413, 414 и 415 омогућавају увођење доказа о прошлости оптуженог за сексуалне деликте - да подрже закључак да је оптужени починио један такав деликт.

ЛИТЕРАТУРА

1. Sun, S. B, Reconsidering Supervisory Power in Criminal Cases: Constitutional and Statutory Limits on the Authority of the Federal Courts, 84 Colum. L. Rev. 1433 (1984).
2. Best, A., Evidence, Examples and Explanations fourth edition, „Aspen Law & Business“, New York, 2001.
3. McCormick, T. C., McCormick on Evidence 339 (John W. Strong, cd., 4th ed. 1992).

Интернет странице:

<http://www.law.cornell.edu/topics/evidence.html>

<http://www.law.cornell.edu/rules/fre/>

<http://www.law.cornell.edu/rules/frcrmp/>

<http://www.uscourts.gov/rules/index.html>.

en.wikipedia.org/wiki/Federal_Rules_of_Evidence-52k-

www.rickross.com/reference/scientology/scien411.html-624k-

home.comcast.net/~plutarch/PoliceState.html

www.rickross.com/reference/scientology/scien411.html-624k-

www.law.ualberta.ca/.../ccs/rulings/evidenceextraditionthecharter.php-14-

Miodrag N. Simović, Full Professor of the Faculty of Law of Banja Luka
and
President of the Constitutional Court of Bosnia and Herzegovina

EVIDENCE IN THE UNITED STATES OF AMERICA: THE GENERAL REQUIREMENT OF RELEVANCE AND SPECIAL EXCLUSION OF RELEVANT MATERIAL I

SUMMARY

The logical starting place in the study of evidence is the concept of relevance. In order to be admissible, information must be relevant to a disputed issue. This concept is the foundation of evidence law. Almost every issue in evidence law involves relevance – the idea that the party who seeks to have evidence admitted must specify what issue it relates to and show how it rationally advances the inquiry about that issue.

Our consideration of evidence law begins by exploring the way it divides all the facts into two categories in every case: relevant and irrelevant. Material must be relevant to be admitted into evidence at a trial. That highlights the importance of the relevant inquiry. But admissibility requires more than a showing of relevancy. There are important requirements for the form of testimony and the authentication of documents and about the degree of knowledge a witness must have concerning the topic of testimony, for example. Succeeding chapters discuss these rules as well as others that exclude relevant material for reasons based on social policies such as rules of privilege, which protect confidential communications, and the rule against hearsay, which avoids basing trial results on unreliable secondhand information. The Federal Rules of Evidence will be the main focus. They apply, of course, in federal courts. Additionally, more than 40 states have adopted evidence codes or rules modeled on the Federal Rules.

Key words: Supreme Court, Federal Rules of Evidence, Federal Rules of Criminal Procedure, relevance of evidence, law of evidence, limited admissibility, admissibility of evidence, condition of fact, similar happenings, probability of events.